

ה'צנע לכת עם אלוך בתשוב"ה

ב"ה עסקנו לפני ראש השנה בדברי הרבי רבי זושא זי"ע שתיבת 'תשוב"ה' ר"ת תלמים תהיה, ש'וית', ו'אהבת לרעך כמוך, ב'כל דרכיך דעהו, ה'צנע לכת עם אלקיך. שהם חמשה עניינים מרכזיים בעבודת ה'. בחסדי ה' הארכנו בכל אחד מהם כסדרן, בעשי"ת עסקנו ב'ואהבת לרעך כמוך', ואח"כ עסקנו כמה ימים בעבודת ימי הסוכות ב'בכל דרכיך דעהו', עתה נותר לנו להשלים בעבודת 'הצנע לכת עם אלקיך' שהיא כנגד אות ה' 'דתשוב"ה במשנת הרבי רבי זושא זי"ע.

איך לאלוך על חטאי בהצנע לכת

בהפטר פרשת בלק מסיימים בפסוק זה 'הצנע לכת עם אלקיך', ולא רק הרבי רבי זושא חידש שזהו יסוד גדול בעבודת התשובה, כבר קדמו רבינו יונה זי"ע בשערי תשובה שער ראשון אות כה והגדיר שזהו 'עיקר התשובה': 'ובא הענין הזה על **עיקר התשובה** מבואר בדברי הנביא עליו השלום, שנאמר (מיכה ו, ו): במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום. פירוש: במה אקדם ה' - על רוב חסדיו, כי הזכיר למעלה בפרשה מחסדי השם יתברך; [שהזכיר קודם לזה כמה חסדים שעשה ה' עם ישראל, עמי זכר נא וגו'] ובמה איכף לאלקי מרום - על רוב חטאי, והזכיר "אלקי מרום" להורות ולהודיע **כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי שהמרה רם על הכל**. וביאר הענין [לגבי ההודאה על החסדים הרבים] אחרי כן: האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה? הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן - אשר אקדמנו בהם על רוב חסדיו? האתן בכורי פשעי? - בא הענין על מה שאמר "אכף לאלקי מרום" ואמר "האתן בכורי פשעי" להראות כניעתי וכפיפתי על רוב חטאי, כי אני מכיר עוצם פשעי, וכו', והיתה התשובה (מיכה שם פסוק ח): הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד - כי זה נבחר מן העולות והמנחות לקדם בו את ה' על חסדיו, [תמלא את העולם עם יושר ומשפט, בזה אתה מקדם לה' על רוב חסדיו. ולענין רוב הפשעים שאתה שואל איך להכנע לפניו ית', משיב הנביא:] **והצנע לכת עם אלקיך - זה עיקר כניעתך לעבוד את ה' בהצנע לכת, כי זה יורה על כניעתך שלא תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדים אף כי על המעלות אשר לא יחפץ בהם היוצר את יצוריו, כי אין להתהלל בהם**, כמו העושר והגבורה ומיני החכמות, זולתי השכל וידוע את השם יתברך, כמו שנאמר (ירמיה ט, כב-כג): אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי'.

כשיש לאדם אפשרות לכבד את עצמו באיזה מדה טובה או מעלה משובחת, והוא שורף ומבטל את כבוד עצמו כליל לה' אלקיו, בכך הוא נכנע בהצנע לכת לפניו ית' ובכך מקיים 'איכף לאלקי מרום'.

עיקר הכניעה לעבוד את השם בהצנע

וכל זה שייך לענייני דיומא לחג הסוכות. כאמור מדברי הרה"ק רבי צדוק זי"ע שכל ענין המובא במסכתא שבש"ס הוא מורה שהענין מקושר לאותה המסכת, והרי ענין 'הצנע לכת' מבואר באריכות במסכת סוכה דף מט: 'תנא דבי רב ענן מאי דכתיב חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה כירך לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך; עשות משפט זה הדין, ואהבת חסד זו גמילות חסדים, **והצנע לכת עם אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה** והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרך לעשות בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרך לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה'.

ובמהרש"א מבואר שם כי כל מה שאדם עושה בהצנע לכת, ממילא עושה הפעולה לשם שמים ולא לכבוד עצמו, וממעט עבודה זרה העצמית שאדם רודף אחר כבודו. ודבר זה שייך בכל עשיה שאדם עושה, כדי שיעשה את הדבר לשמה נדרש ממנו שיעשה את הדבר בהצנע לכת.

משפט בר"ה ויו"כ חסד בד' מינים והצנע לכת בסוכה

היום יארציט הרה"ק רבי נחמן בן רבי שמחה מברסלב זי"ע, וכתב בספה"ק 'ליקוטי מוהר"ן' תורה מ"ח שבזה הפסוק נכלל סדר כל הימים הנוראים: 'וזה בחינת (מיכה ו'): "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט", זה הדין (מכות כ"ד), בחינת: "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב'). [ונכלל בו ענין ר"ה ויו"ה כ] "ואהבת חסד", זה בחינות חסדים הפנימיים. **"והצנע לכת", זה בחינות מקיפים, בחינת סוכה.** כי דפנות הסוכה הם שתים כהלכתן, שהם נצח והוד, ושלישית אפילו טפח (סכה ו:), שהוא בחינות יסוד. וזה בחינות: "והצנע לכת", 'והצנע', זה בחינות יסוד, 'מגלה טפח ומכסה טפח' (נדרים כ:). ו'לכת', זה בחינות נצח והוד'.

הצנע פרי עץ חיים בסיפורי מעשיות

וכך היה דרכו בקודש של הרה"ק רבי נחמן זי"ע, שהיה מספר סיפורי מעשיות וגנז בהם רזין עלאין דעלאין, ובפרט המעשה האחרון מסיפורי מעשיות 'מעשה בז' בעטלערס' כנודע, בוודאי נכלל בזה הארת ז' אושפיזין קדישין, והאריך בכל אחד מהם מה היה שליחותו בעולם, ולכא' יתכן שישבו שם אנשים בשעה שהוא סיפר את המעשיות, ונהנו לשמוע את המעשה כמו שהיא, אלא שהוא זי"ע בהצנע לכת גנז כל סודות התורה בתוך המעשיות הנעלמות.

ויש הרבה מאד מדרגות ב'הצנע לכת', וכן היה דרך תלמידי הבעש"ט זי"ע שהיו עוסקים בפעולות קדושים ונעלים מאד, ובעיני אנשים בעוה"ז היה נדמה שהם עושים דברים של מה בכך.

נס"ע סוכת"ה עולה הצנ"ע לכ"ת

וכ"כ ב'אמרי נועם' להרה"ק רבי מאיר'ל דזיקובער זי"ע על חג הסוכות, שעיקר מצות סוכה הוא להיות הצנע לכת בעבודת ה', 'לכסות הכל'. וכדרכו בקודש בדרך הגימט' כתב 'ויעקב **נסע סכתה**' בגימ' **הצנע לכת**. ומי לנו גדול מיעקב אבינו שעוסק בסיפורי מעשיות, הוא מסדר מקלות בשקתות המים ועי"ז הוא מניח תפילין דרש"י דר"ת שמו"ר וראב"ד, וכי יש לך הצנע לכת גדול מזה. כמובן שאנחנו מחויבים להניח תפילין בפועל, אך גם זאת צריך להיות בהצנע לכת.

כל האזר"ח הצנו"ע ישבו מסוכות למפרע ולהבא

עוד כתב רבי מאיר'ל עה"פ 'כל האזר"ח בישראל ישבו בסוכות' 'האזרח' בגימ' 'הצנוע'. לומר לך שכל הצנוע ישב בסוכות, כל הרוצה להצניע מעלותיו הטובים יזכה לכך בזכות מצות חג הסוכות. הן לתקן כל המעשים טובים שעשה בשנה שעברה בפרסום בלי הצנע לכת כראוי, וכן לקחת כוחות חדשים לשנה הבאה עלינו לטובה, להצניע את מעשינו הטובים, שיהיו לשם שמים זך ונקי.

באספך את מעשיך בשדה הטריפה של פניות הפירסום

כתב ה'ייטב לב' זי"ע בספרו 'ייטב פנים' על המועדים בתחילת ענין סוכות בקונטרס 'שובע שמחות' אות ג' עה"פ 'אך בחמשה עשר לחודש באספכם את תבואת הארץ', ובפרשת ראה כתוב 'וחג האסיף באספך את מעשיך מן השדה', והכל תמהין מה ענין מצות סוכה לחקלאי האוסף תבואתו מן השדה, ומה יעשו שאר בני אדם שאינם עובדים עבודת האדמה? וביאר ע"פ מש"כ בפ' משפטים 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' ודרשו חז"ל כי 'בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר', ללמדנו שאדם צריך להצניע את המצוות ומעשים טובים בהצנע

לכת, ואפילו הדברים שהוא עושה בגלוי, יהיו בו חלקים צנועים בלבד בינו לבין קונו, ועב"פ אל יגלה יותר ממה שיש בפנים, אלא תמיד יהיה בפנים יותר ממה שנתגלה בחוץ. כמו באפיקומן שהחלק הגדול מצניעין במקום צנוע. וכלשון חז"ל 'חמוקי יריכייך', ירך בסתר ודברי תורה בסתר, ולא רק במצות צדקה אלא כל מה שעושה דבר טוב, יהיה מוצנע.

כי כל מה שעושה בפרהסיא הוא מבולבל וחושב מאנשים אחרים העומדים סביבו, אע"פ שאין בזה שום הגיון ושכל מה לך לחשוב מפלוני בן אלמוני בעת שאתה עוסק במצות ה', ואתה מוצא חן בעיניו ית', מה יתן לך ומה יוסיף לך לחשוב על אנשים גלומי גוש? אלא שכן דרכו של יצר הרע שהוא מפתה את האדם בכמה עניינים שאין בהם הגיון ושכל. וכנודע שהמצוה שנעשית בפניות זרות יש לחיצונים אחיזה בה, וכביכול היא בחינת טרפה שנטרפה ע"י הפניות והמחשבות זרות שהיה מכון לשם אנשים אחרים ולא לשמו ית', וכמו שהזהיר בחובות הלבבות הרבה הזהרות על זאת.

וזש"כ 'ובשר בשדה טריפה, בשר שיצא חוץ למחיצתו טריפה', כלומר שהיה מחשב על אנשים אחרים בשעת קיום המצוה, 'לא תאכלו' אין זה יכול להתעלות, כי 'לכלב תשליכון אותו' הסטרא אחרא תפסו את המצוה הזאת, רחמנא לשזבן.

עד שבא חג הסוכות שהוא יו"ט דהצנע לכת כאמור לעיל, שכל מהות הסוכה היא כניסה לפנים במקום מוצנע ומכוסה בסכך, צלתה מרובה מחמתה, ומחיצות מסביב. ועי"ז יזכה בחמשה עשר יום לחודש 'באספך את מעשיך מן השדה', אותו השדה דפרשת משפטים 'ובשר בשדה טריפה' שעשה שלא לשמה, ונטרפה בידי החיצונים רח"ל, עתה בחג הסוכות עושין תשובה על כל המצוות ומעשים טובים שעשינו בפניות זרות. ובכך אנו זוכים 'לאסוף את מעשינו מן השדה'.

וכתב שכן הוא סדר התשובה, בר"ה ויוה"כ אנו שבים על החטאים והפשעים, ובחג הסוכות אנו שבים בתשובה על הפניות זרות, המעשים טובים שהיו תפוסין וחתופין בידי החיצונים, עתה אנו מקבלים על עצמנו לעשות מעשינו לשם שמים, הצנע לכת עם אלקיך.

ה'צנע לכת ע'ם א'לוקיך בה'דס ל'ולב ע'רבה וא'תרוג

עוד כתב באמרי נועם כי ר"ת ד'הצנע לכת עם אלקיך' ר"ת ד'הדסים לולב ערבות אתרוג'. הפלא ופלא. כי המצוות דחג הסוכות מאירים בנו לעשות דברינו לשם שמים.

ממרגליות לעפר ע"י פירסום הלילה במשל נחום איש גמזו

כתב הנוב"י זי"ע בדרושי הצל"ח דרוש כ' ע"פ המעשה הנודע במס' תענית דף כא בפרקא דחסידיא דנחום איש גמזו שהיה אומר תמיד גם זו לטובה, והכינו לו ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות על מנת לשלוח לקיסר, ובאכסניה באמצע הדרך שאלו אותו מה מונח בארגז שלו, והשיב האמת, ובלילה גנבוהו ומלאוהו עפר, בבוקר הלך אל הקיסר והיה בסכנה גדולה עד שבא אליהו הנביא זכור לטוב ואמר לקיסר שאין זה עפר רגיל אלא עפרו של אע"ה שהיה נוצח בו במלחמה, שלח המלך לנסות את העפר וכך הוה, ויצא משם בהצלחה וישועה גדולה.

וכתב הצל"ח שהמעשה הזאת, מלבד מה שהיה כן בפשטות, הוא גם משל לכל אחד מבני ישראל, כי כל אדם נשלח לעוה"ז עם ארגז כדי למלאות בו מצוות ומעשים טובים שהם אבנים טובות ומרגליות, עבודתינו היא שלא לספר לאף אחד על האוצר הגדול הטמון בקרבך, אם תספר לאחרים, יבואו הגנבים ויגנבו ממך את הכל, לכן צריך לשתוק ולגנוז הכל.

למעלה יבא הרגע הנכון ותספר הכל, וכמ"ש באור החיים הק' פ' כי תבא שלאחר מאה ועשרים כשאדם עולה למעלה, הוא מספר על כל המעשים הטובים, 'ושמת בטנא, והלכת אל המקום...' ויתנצל על מיעוט השגותיו, כי 'ארמי אובד אבי' היצר הרע בלבד אותנו, אבל 'הגדתי היום לה' אלקיך... עשיתי ככל אשר צויתני'. כי שם למעלה שואלים את האדם 'עמוד וערוך מקרא שקראת משנה ששנית', כשיש מבחן צריך לענות ולהשיב. וכך שואלים כל אדם, כמה שבתות שמרת, כמה אפיקומן'ס אכלת, וכן כל שאר המעשים הטובים. אבל עד שם צריכין לשתוק ולגנוז הכל.

בגמ' מסופר ששאלו את נחום איש גמזו באכסניה 'מאי איכא בהדך', מה יש לך באוצרך? והשיבם 'אני מביא למלך אבנים טובות ומרגליות', **אין אנו מדברים כלפי המעשה ממש שהיה עם הצדיק נחום איש גמזו**, אלא על המשל כלפינו, הטעות הראשונה שעושה האדם בחיים, כשהוא מספר לאחרים על העניינים הטובים שבינו לבין קונו. עי"ז נתקיים בו 'ובשר בשדה טריפה', כי יצא חוץ למחיצתו, כל האוצר שלו נהפך לעפר. כל הש"ס ופוסקים שלמדנו, כל הצדקה שנתת להשיא יתום ויתומה, הכל הפך להיות עפר רח"ל, הגנבים גונבים את השפע הרוחני שהיה לו, 'בלילה', בעוה"ז הדומה ללילה, כיון שסיפר על הטוב שבו, גנבו ממנו את האוצר זכויותיו, ומלאוהו עפרא כלומר שגם החטיאו בכמה חטאים.

וכאמור שאין אנו מדברים מהצדיק נחום איש גמזו, אלא כלפי המשל דידן.

כשבאו לפני הקיסר, היינו לפני מלך מלכי המלכים לאחר מאה ועשרים שנה, והנה פתח המלך את אוצרו ומצאו שהוא מלא עפר. איזה בושה וחרפה.

גם זו לטובה בתשובה שלא הצניע לכת מעפר למרגליות

אבל יהודי שיש לו שכל, ומבין שהוא נכשל ולא קיים 'הצנע לכת', ושב בתשובה על זה בעצמו, אזי נהפך אותו העפר בעצמו לדבר שלם ונצחי. לאחר שכבר נהפכו מצוותיו לעפר ע"י פניות וגאווה, יכולין הם לשוב ולהתהפך לדבר יקר עד מאד, כי יש ענין שנתהפך הכל לטובה, ע"י שמתבונן בזה בעצמו בחג הסוכות, שיוצאים מן המלון ויושבים בסוכה. לאחר שהיה כפרה גדולה ביוה"כ שאין כח לשטן להשטין, אז אומר על הפניות שהיו לו 'גם זו לטובה', כלומר ששב בתשובה מאהבה ומתבייש על שהפקיר את מעשיו הטובים לידי החיצונים ע"י שחשב מפניות של שטות, והרי עבדתי לפני מלך רם ונישא, ותוך כדי התפילה והמצוה חשבתי על השמויגער או המחותר שליט"א מה יחשוב ומה יאמר גוף חומר שכמוהו. וכאמור שהבושה לפני ה' בא מתשובה מאהבה, ועי"ז עושה הקב"ה נס והעפר עצמו חוזר להיות יקר מאד, ואדרבה נתבטלן הקליפות ע"י אותו העפר, כעפרו של אע"ה שהכניע את השונאים, כך יכולין לתקן גם את הפניות הזרות וישבו המצוות להכניע את הקליפות כולם. וכשם שאתה מאמין שיכולין לקלקל תאמין שיכולין לתקן. קל וחומר מעבירות שנתהפכות לזכות, על אחת כמה וכמה שהמצוה עם פניה זרה שנתהפכת לטובה.

ולזאת נקרא חג הסוכות בתורה 'חג האסיף' שאנו אוספין את כל המעשים הטובים משדה הקליפות והחיצונים, שהכלבים תפסו את המעשים הטובים ע"י פניות זרות, ועתה בחג הסוכות אנו מקבלים על עצמנו להתפלל לזכות ללב טהור, וללמוד על מעלת הצנע לכת, ולשנוא את הפרסום בתכלית השנאה, ועי"ז נזכה לתקן כל העבר לטובה ולברכה, ואז יתברר כי באמת גם זו לטובה.

גם העבירות של הימים הראשונים לטובה ונחמה בתשובה

עפ"ז ביאר הנודע ביהודה שכל בעל תשובה מכונה בשם 'נחום איש גמזו', כיון ששב מאהבה והזדונות נהפכו לזכויות, א"כ אומר על כל עבירה ועבירה 'גם זו לטובה', וכמו שאמר הרה"ק רבי חיים דוד דוקטור זי"ע לפני מיתתו שאינו מוותר על שום עבירה שעשה לפני ששב בתשובה מאהבה - ע"י שקרבו רבינו ה'תפארת שלמה' זי"ע, כי על כל אחת מהן הוא מכריז ואומר 'גם זו לטובה', וכך הוא מוצא נחום תנחום מנחם ונחמיה

נחמן ונחמה על כל העבר הקשה שהיה לו, כי כל הימים שעברו בחושך חוזרים להאיר באור גדול, העפר חוזר להיות אבנים טובות ומרגליות, גם זו לטובה ממש ממש.

המתענה ומפרסם נענש ומותר לשקר כדי להסתיר תעניתו

אמנם מכל זה למדנו שעד שאנו באים לתחנה האחרונה למעלה ליתן דין וחשבון, עלינו לשתוק ולהצניע ככל האפשר את המעשים הטובים, וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' תקס"ה סעיף ו' 'המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להתשבח שהוא מתענה, הוא נענש על כך'. ושם במשנה ברורה כתב: 'ומפרסם עצמו וכו' - משמע שאם שואלין אותו אם התענה מותר לומר האמת כיון שאינו עושה להשתבח ולהתפאר ומ"מ נכון הוא שבכל גווי יאמר שאינו מתענה כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה'.

ולא נעים לספר ביו"ט על המובא בזה"ק כמה נענש על פרסום מעשיו הטובים, ולא רק בתעניות כן, אלא הוא דבר שיצא מן הכלל, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. המשנה ברורה מתיר לומר שאינו מתענה, לא רק בלישנא דמשתמע בתרי אפי, אלא שקר ממש. וכ"כ מהרש"ק זי"ע ב'ספר החיים' שם בסי' תקס"ה ראייה מדברי הגמ' שיש לשנות מן האמת למען הצנע לכת, בביכול זהו 'שקר דקדושה'.

לא זכו לענני כבוד אלא משסוכות ממש עשו להם בהצנע לכת

פעם אחת שמעתי מהגה"צ רבי אשר אנשיל כ"ץ גאב"ד וינה וומסב"ג שליט"א דגם לדעת רבי יהושע שאמר 'סוכות ממש עשה להם', הרי הוא גם מודה שהיו ענני הכבוד במדבר, וא"כ מה אכפת לו לפרש 'כי בסוכות הושבתי' על ענני הכבוד, אף שהאמת היה שגם עשה להם סוכות ממש, הרי צ"ע מדוע עושין יו"ט מיוחד זכר לסוכות ממש, וכבר ביאר בזה בספורנו וכו', הרי לא יגרע לנו מאומה אם נעשה היו"ט לכבוד ענני הכבוד שעשה לנו, גם לדעת רבי יהושע?

וביאר רבי אשר אנשיל ש'סוכות ממש' אינו פחות מקדושת ענני הכבוד, כי כל מה שזכו ל'ענני הכבוד' הוא רק בזכות 'סוכות ממש עשה להם'. כשיהודי בא לומר תיקון חצות ורוצה שהשכנים ישמעו אותו... וכמו שצחק הרה"ק מראפשיץ זי"ע על מי שערך תיקון חצות וסגר את הוילון 'כמעט עד הסוף' כדי שישאר סדק כלשהו שהסקרנים יזכו לראות אותו אומר תיקון חצות 'בהצנע'...

'הצנע לכת' היא עבודה קדושה עד מאד, כשאומרים שעשו בני ישראל 'סוכות ממש', וכמו שכבר שיבח אותנו בלעם הרשע 'מה טובו אהליך יעקב', אין הכוונה רק שנזהרים מהיזק ראייה, שלא לראות מה מבשלים שם במטבח, אלא העיקר הוא 'הצנע לכת', שלא יראו אחרים מה 'מתבשל בלבי בעת התפילה'. וזהו 'סוכות ממש' שאין צריך שאחרים ישתתפו עם התלהבות הלב בעת עבודת ה'. זה היה מדרגת 'דור דעה' במדבר, עשו מצות ומעשים טובים זך ונקי לשם ה'. הצנע לכת עם אלקיך.

ראה שאין פתחיהם מכוונים ביח"צ מעשיהם הטובים כאו"ה

בלעם הטמא אין לו השגה כלל ב'הצנע לכת', כמו שאמרו חז"ל בזה"ק ועוד עה"פ 'חסד לאומים חטאת' כי גוי שיתן צדקה, אפילו יתן סכומים הגונים והון עתק, כמו מחלקות שלימות בבתי חולים, הכל רק למען ישמעו ויראו הכל את מעלותיו הטובים. העשיר הנודע ביל גייטס הוא בעל צדקה מופלג, עושה הרבה חסד באפריקה, אבל הכל מיוחצ"ן למהדרין מן המהדרין, שלא יסיחו דעת מהמעלות שלו. לא כמו ה'יחץ' שאנו עושין לביל פסח, שמצניעין הרוב במקום מוצנע, בעלמא דשקרא עושין יח"ץ אחר, יחסי ציבור, צלמים משובחים יצלמו את הארוע ויפרסמוהו בכל העיתונים וקווי הנייעת, ולא יהיה קאווע שטיבל אחד שלא ידברו ממנו. כך גוי מתנהג.

כשראה בלעם את הצניעות שבנפשות ישראל, עמד ואמר 'מה טובו אהליך יעקב משכונתיך ישראל', והוסיף ואמר 'לא הביט און ביעקב' שכן דרש רבינו החיד"א זי"ע שכל המסתיר את המצוות שלו, הקב"ה מסתיר את העבירות שלו, מדה כנגד מדה, כיון שהם מצניעין עצמן, משלם הקב"ה ואינו מביט און ביעקב.

וזה שאמר רבי יהושע 'סוכות ממש עשה להם', זוהי הכנה למעלת ענני הכבוד, כי רק ע"י הצנע לכת דסוכות ממש, זכו לענני הכבוד.

ונמצא שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא אם עושין בסוכות זכר לעבודת ישראל כדי לזכות לענני הכבוד, היינו סוכות ממש, הצנע לכת. או עושין זכר לשכר הצנע לכת, ענני הכבוד. אבל לכו"ע אין אדם זוכה להשראת השכינה וענני הכבוד, רק ע"י הצנע לכת עם אלקיך.

שנים כהלכתן ושלישית טפח להצניע הרוב כמידתו באפיקומן

ובזה מיושב כי לאור האמור היה צריך לכאול לעשות ד' מחיצות ממש לסוכה, כדעת רבי שמעון, ומדוע נפסק שדי בשנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ונמצא שאינו מסתיר את עצמו בשלימות, וממש כמו ביחץ דאפיקומן שמחלקין את המצה לשני חלקים, רובו מצניעין ומיעוטו נשאר על השלחן מגולה. כך שתיים כהלכתן ועוד טפח, הוא רק מעט יותר מרוב ד' מחיצות. מדוע נשאר חלק מגולה?

כבר ביאר בזה האריז"ל עה"פ 'הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו', כיון שיש לנו בנים ותלמידים, מוכרח להראות להם מקצת מעבודת ה' כלפי חוץ, אם לא יראוהו לעולם יושב והוגה בתורה"ק, או הולך לביהמ"ד להתפלל, לא ידעו איך ללמוד ממנו להיות יהודי. ולזאת אנו מזהירים 'והנגלות לנו ולבנינו'. אך עבודת הלב, אהבה ויראה, הם הנסתרות לה' אלקינו. ולא צריך לדאוג מהיכן ילמדו הבנים על אהבה ויראה, שהרי בסוף הם מוצאים את האפיקומן הנסתר והמוצנע. וזה בעצמו החינוך הכשר, ללמדם שיש לגנוז ולהצניע את המצוות שבלב.

וזה שאמר רבי יהושע 'סוכות ממש', כי הוא מתפעל ביותר מעבודת בני ישראל בהצנע לכת עם אלקיך, יותר מגודל השכר שזכו לענני הכבוד עי"ז.

בסוכות תשב"ו להצניע את כל אלו העבודות של התשובה

בדורותינו אלה היה לנו צדיק שכינוהו 'דער שווארצער גנב', ה"ה ה'אמרי חיים' מויזניץ זי"ע. וכתב בספרו הק' 'אמרי חיים' סוף פ' במדבר, ונודע בויזניץ שאלו הדברים הם בגדר 'הוא היה אומר', עד שהדפיסוהו בהקדמת חלק המועדים. ונעתיק את דבריו הק' עה"פ (במדבר ד, טו) וְכֹלֵה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּגָסֶעַת הַמִּחְנֶה וְאֶחָדֵם בָּנֵי קֹהֵל לְשֹׂאֵת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בָנֵי קֹהֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ונודע מאמר מקדוש אחד על תיבת תשובה"ה שהוא נוטריקון תמים תהיה, שויתי, ואהבת לרעך, בכל דרכך דעהו, הצנע לכת. וזהו 'בסוכות תשב'ו' שיש בו ד' אותיות תשובה"ה מלבד אות ה', חסר בו הצנע לכת דאות ה', ולזאת אמר הכתוב 'בסוכות תשב'ו', כלומר 'בסוכות תקיים תמים תהיה, בסוכות תקיים שויתי, בסוכות תקיים ואהבת לרעך, בסוכות תקיים בכל דרכיך דעהו' וממילא יהיו כל מעשיך ב'הצנע לכת עם אלקיך'. כי הצנע לכת צריך להיות בכל העבודות.

אהרון מכסה את הקודש ומשכילה לכסות ילמדו התלמידים

וכתב עוד: 'כן הוא דרך צדיקים שכל דביקותם בעבודתם, אכילתם ושתייתם הוא דביקות נפלאה, אבל כלפי חוץ רואים אותם אוכלים ושותים', מה שכן רואים לפעמים, הוא רק עוזף מההתלהבות שכבר לא היה יכול לגנוז עוד בקרבו, זה החלק מבצבץ כלפי חוץ. וכן מצאנו בדוד מלך ישראל שהוא משבח את השי"ת על נפלאותיו אשר עשה, ובתוך דבריו מבצבץ מלבו ומתפרץ בתוך דבריו ואומר 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה

עשית', מי לומד תהילים פרק ק"ד רואה שזה הפסוק אינו על מקומו, שהרי גם לאחר פסוק זה הוא ממשיך לספר על ההרים והגבעות, על המעיינות והציפורים, א"כ היה צריך לומר 'מה רבו' בתחילת הפרק או בסופו, אלא שהתחיל דוד המלך לשבח את השי"ת, ולפתע יצא מפיו קול שאגה 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית'.

'ביותר נראה זאת, באכילת מצה, שהאכילה כשלעצמה הוא ענין גשמי, והצדיקים מייחדים באכילה זאת יחודים בדביקות נפלאה עד שמוכרח לצאת החוצה'.

וכנודע שהאמרי חיים הכין את עצמו בכל ימות השנה לקדושת כזית מצה בליל פסח, אין לנו השגה בכונת מצה שהיה בלבו הטהור, אך בהכרח יצא ממנו תנועות התלהבות כלפי חוץ, 'בשעת אכילת מצה יוצא כבוד ה' ממקום המוסתר והצמצום'. והחסידיים ואנשי מעשה מתאספים סביבו, 'ולומדים צמצום רבם, ורמזיו אף בדברי בדיחותא'. ונמצא שאין להקשות איך אפשר ללמוד עבודת 'הצנע לכת', כי החסידיים המבקשים בכל לב, יש ויש להם ללמוד עבודה זאת מרבם במדה גדושה.

אמרו לי חסידיים ואנשי מעשה שזכו להסתופף בצל קדשו של רבינו האמרי חיים זי"ע, הרבה פעמים היה מדבר עניינים של מה בכך, ובתוך הדברים ראו שהוא 'לא כאן', כל מה שהוא מדבר הוא כיסוי. וזה גופא יכולין ללמוד מרבי איך להיות הצנע לכת עם אלקי.

וזש"כ וְכֵלָה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנֹסֶעַ הַמִּחְנֶה וְאַחֲרָיו כֵּן יָבֹאוּ בְּנֵי קֹהֵת לְשִׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמִתּוֹ אֵלֶּה מִשָּׂא בְנֵי קֹהֵת בְּאֶהֱל מוֹעֵד. כי עבודת אהרן ובניו הוא לכסות את עבודת הקודש, לקיים 'הצנע לכת עם אלקיך', אבל 'וכילה אהרן ובניו', היינו שכבר אינם יכולים עוד לכסות את ההתלהבות הפנימית, אימתי? 'בנסע המחנה' בגימ' מצ"ה, 'ואחרי כן יבואו בני קהת' לשון התקהלות, שהתלמידים החסידיים באים ללמוד מרבם עבודת זאת, 'לשא"ת' ר"ת שפת אמת תכון לעד, הם רוצים לזכות ללב אמת בעבודת ה', ובאים לפני רבם ללמוד עבודה זאת, איך לקיים הצנע לכת עם אלקיך.

כיצד יעשה הבעל תשובה תשובה בפרהסיה בלא פניות?

וכנודע ומפורסם בספה"ק נועם אלימלך שכתב בפרשת מצורע שכל המצוות צריך אדם להצניע כדי שלא להכשל בפניות, אבל בבעל תשובה אמרו חז"ל שאם עשה עבירות בפרהסיה צריך לשוב בתשובה בפרהסיה, ועי"ז מיישבין חז"ל בגמ' הפסוק מכסה פשעיו לא יצליח כי כשעבירה היתה בפרהסיה צריך לשוב בתשובה בפרהסיה, וא"כ צריך להבין איך יוכל להזהר מפניות בשעת מצות התשובה?

--- עד כדי כך גדול יצרו של אדם, שאף בעלותו על הבימה בבושה וחרפה, ואומר וידוי בקול רם 'כזאת וכזאת עשיתי', גם אז יכול יצרו לפתותו בפניות זרות.

בגמ' מסופר על האמורא הקדוש רבא שאמר 'ברם דברים שאמרתי לפניכם, טעות הוא ביד', גם זאת צריך לזכות לומר בבר לבב, רבא בוודאי אמר כן בלב שלם, אך לאנשים כערכינו, שייך פניות גם במודה על הטעות, שאנשים יתפעלו מנקודת האמת שלי שאני מודה על הטעות.

מתי ביטלו את עבודת ביטול החיצוניות מפני הפניות?

ונודע בחצרות החסידיים שחסידי קאצק עשו הרחקה גדולה מתנועות חיצוניות, הכל כדי להנצל מפניות זרות, ואימתי הניחו הצדיקים מצבה על המהלך הזה, כשזה בעצמו הפך להיות מעיין לפניות זרות, שאדם מתרברב על חבירו שעשה תנועה בתפילה, וגוער בו 'אינך מספיק' 'פנימי' כמוני...'. פנימיות שכזו אין לה שום ערך.

מתי התחיל הרה"ק מפשיסחא להצניע את חיבוב המצוות?

הרבי רבי בונים מפשיסחא זי"ע, רבו של הגה"ק מקאצק זי"ע, מקור האמת, מסופר עליו ב'רמתיים צופים' שהוא ראה אצלו הנהגות חיצוניות מופלאים, ממש כרבי מנדבורנה בו בזמן שבלבבו נדמה שפשיסחא ונדבורנה רחוקין זו מזו מאה ושמונים מעלות...

...מרום חביבות המצוות היה מנשק נשיקות רבות לאתרוג שלו בכל יום ויום. והאתרוג לא ירד מעל שלחנו כל ימי הסוכות, בכל עת שנזכר בו הוציאו שוב ונשקו בכל לבו... גם היה נוהג הרבי רבי בונים לנשק את החלות לחם משנה בשבת.

השופר היה מונח על שלחנו מר"ח אלול עד ר"ה, וכמה פעמים ביום היה מקרב את השופר לפיו, ועשה עצמו כתוקע, לזכור שהנה הנה קרב יום ר"ה ונזכה לקיים מצות שופר. עד כדי כך היה הרבי רבי בונים 'רבי לבבי', א הארציגער רבי.

כך נהג הרבי רבי בונים עד שפעם אחת עמד לפניו איש פשוט, ובראותו שהרבי מנשק את החלות, עמד גם הוא ונישק את החלות, באותה שעה החליט הרבי רבי בונים לסגור את נשיקותיו כלפי פנים, ועלה למדרגה גדולה יותר, לנשק מבלי לנשק. כי יכולין לנשק את האתרוג בחביבות פנימית, באופן שלא יתבטא כלפי חוץ. כשראה הר"ב שאנשים רואים את נשיקותיו ועושין כתנועותיו בלי אמת פנימית, אז החליט להסתיר את פנימיותו. בתחילה היה בטוח שאין אנשים מסתכלים על ביטויים חיצוניים שלו, כיון שראה כן, החליט לנשק את האתרוג ואת החלות עם חביבות פנימית, הצנע לכת עם אלקיך.

תקנתו שילך לצדיק ובראותו מעשהו ינצל מפניות במעשיו

ונחזור לדברי הרבי רבי אלימלך שהקשה בפרשת מצורע, איך ישוב בעל תשובה בפרהסיא, והרי יהיו לו פניות ממצות תשובה בעצמה? ותירץ שהתקנה שלו שילך אצל צדיק ועי"ז ינצל מפניות, כי בראותו מעשה הצדיקים הרי הוא בטל ומבוטל בעיני עצמו, ועי"ז יזכה לקיים מצוה לשם שמים.

וזש"כ 'זאת תהיה תורת המצורע', המצורע חטא בפרהסיא שדיבר לשה"ר ברבים, צריך הוא לשוב בתשובה בפרהסיא, וכדי שלא יכשל בפניות בהתשובה עצמה, 'והובא אל הכהן', יתדבק בצדיק ועי"ז ינצל מהגאווה.

הצנע לכת ולא לכתך וללמד הצנע בתוך הצנע גם מעצמו

וכ"כ הר"א בלקוטי שושנה [כ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע היה משנן בכל יום ויום כמה שטיקלעך בספה"ק נועם אלימלך, וזה היה אחד מהם] עה"פ 'הצנע לכת עם אלקיך', וצ"ע תיבת 'לכת' שהיה צ"ל 'לכתך' או 'תלך', וביאר הרבי רבי אלימלך זי"ע כי צריך רחמים להתחכם נגד היצר הרע אפילו בהצנע בחדרי חדרים, כי מלבד מה שצריך להצניע הטוב שבו מעיני כל רואה, מפתהו יצרו שלכל הפחות יהא הטוב גלוי כלפי האדם בעצמו, וצריך לזכות למדרגה שיצניע את הטוב שבו גם מעצמו בעצמו, 'הצנע בתוך הצנע'. 'זזה עיקר ושורש גדול בעבודת הבורא ברוך הוא'.

הצנע משנתעצם בעבודה ומדרגא לדרגא שלא יאבד מצבו

ועתה נודה על האמת שעבודת 'הצנע לכת עם אלקיך' הוא ענין דק מן הדק. כי בדרך כלל מבואר בספרי הבעש"ט שזוהי מדרגה גדולה שיש לאחר שהתמיד הרבה זמן בעבודה, כי בתחילת עבודת האדם ובשנות נעוריו, הוא צריך להתפלל בכונה ובקול, ולקיים מצות לעיני כל הקהל בהידור וברבים, ואדרבה אחר הפעולות נמשכין הלבבות. ורק לאחר זמן רב שהוא עומד חזק בדרכי עבודת ה', אזי ילך בהדרגה בענין הצנע לכת.

ואמר הבעש"ט שאם יתחיל מעיקרא להכנס לעבודת ה' בדרך הצנע לכת, יפול במהרה ממדרגותיו ח"ו. היות ואין ניכר במציאותו כעובד ה' ושומר תורה ומצות בתכלית השלימות, אנשים סביבו יכירוהו כאחד הריקים,

וממילא יתנהגו עמו כמי שאינו עוסק בתורה ותפילה כלל, ועלול הוא ליפול על ידם מהעבודה לגמרי. ולכן יש להזהר בזה.

וכמובן שגם בתחילת העבודה יש לכל אחד איזה שייכות לעבודת 'הצנע לכת עם אלקיך', להצניע כמה שאפשר להצניע.

ובזה מיושב קושיא גדולה בדברי הגמ' 'חבוקוק העמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה, דוד העמידן על אחד עשה, ומיכה העמידן על שלשה, עשות משפט, אהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך'. עשות משפט הוא בפרהסיא, ואהבת חסד הוא הכנסת כלה וקבורת המת, וצ"ע איך שייך לקיים כל אלה באופן של הצנע לכת עם אלקיך?

לא לימא קמי מאן דלא ידע הכי עבדי לאישתבוחי נפשיה

ובשאלות דרבי אחאי גאון פרשת בראשית כתוב הוספה 'הצנע לכת עם אלקיך בהוצאת המת ובהכנסת כלה, מאי קאמר, **דלא לימא קמיה מאן דלא ידע הכי עבדי והכי עבדי לאשתבוחי נפשיה**'. כלומר שיש בוודאי לקיים המצוות ברבים בכתוב בשו"ע, להביא לבית המדרש ד' מינים, ולנענע ג' פעמים לכל צד כראוי וכנכון, ולא נאמרו כל הדברים הנ"ל כדי לבטל אפילו סעיף קטן אחד ח"ו, ורוב פעולותינו נעשין ברבים ובפרסום וברב עם הדרת מלך. אעפ"כ מלמדינו השאלות שהקב"ה בוחן אותנו בכל מצוה אם לא עברנו את שיעור הפרסום 'שלא לספר למי שלא שמע ולא ראה ולא ידע, כך וכך עשיתי מעשים טובים'. מובן?

אם יש לו איזה סדר קבוע, וצריך ללכת להשיא יתום ויתומה, אל יאמר להם 'שבוע הבא אני לא יכול לבא, כי אני צריך לחתן יתום ויתומה', אלא יאמר 'אני לא יכול לבא משום איזה סיבה'.

הענין הזה מקיף את האדם בכל צד ופינה, לא רק בדיבורים אלא גם בתנועות קלות. הקב"ה בוחן לבבות אם יש לו רצון שאנשים אחרים ידעו מהטוב שבו.

ומכל זה למדנו כי גם בדברים גלויים וידועים שייך לקיים 'הצנע לכת עם אלקיך'.

יעשה עצמו כמתפלל ואל יתפאר להשקיט המדברים בתפילה

ראיתי חידוש נורא בדברי רבותינו הראשונים, בספר היראה דרבינו יונה [כך מקובל שהוא מרבינו יונה]: ובעוידו בביית הכנסת, אל ידבר דבור חל עם אדם ואף כי בשעת קריאת התורה. ואם ישבו אצלו בני אדם המדברים, יניע שפתייו וידמה עצמו כמתפלל. **ואל יתפאר לומר, איני מדבר, כי כל המתפאר כמעט הוא נוטל את שכרו**.

ב"ה בימינו יש תיקון גדול בענין האיסור לדבר בעת התפילה וקריאת התורה, אפשר לומר על דורינו 'אכשר דרא', רובא דרובא שומעים קריאת התורה באימה ויראה. אך בדורות הקודמים היה המצב קשה מאד בעת קריאת התורה, ולזאת כתב רבינו יונה כדברים האלה, שאם יושבים אצלו בני אדם המדברים, יעשה עצמו כמתפלל בהנעת שפתיו, אך לא יתפאר לומר 'איני מדבר', שבכך הוא מתגאה על אלו האנשים שכן נכשלים לדבר. ולזאת רק יכסה דרכיו ויניע שפתיו כאילו מתפלל עכשיו.

והדבר מופלא עד מאד, וכי צריך האדם להצניע עצמו בכך שאינו מדבר בעת קריאת התורה? הרי היה לגעור בהם רשעים שכמותכם שאתם מדברים דברי חולין בעת קריאת התורה... אלא שבכך שהוא מוכיח אותם, מראה עצמו כמתפאר עליהם וכאומר שהוא יותר חשוב מהם, ורבינו יונה מעיד עליו 'כמעט הוא נוטל את שכרו'! לכן יצניע עצמו ולא יכריז שהוא אינו מדבר בעת התפילה, אלא יעשה עצמו כעוסק בתפילה.

מבחן המוכיח אם אין לו פניה של הנאה במה שה"ע אינו נכשל

ובמס' ערכין אמרו חז"ל 'גדולה ענוה לשמה מתוכחה שלא לשמה', מצד אחד יש לנו מצוה 'הוכיח תוכיח את עמיתך', ומאידך 'ולא תשא עליו חטא'. ומבואר ברש"י שבשעה שבא להוכיח את חבירו, הקב"ה בוחן לבבו אם הוא מוכיח לשם שמים לגמרי, או שנתערב בתוכחתו התפארות שאני אינני נכשל כמותך. אם תוך כדי תוכחה הוא נהנה מעט שהוא אינו נכשל בענין זה, כמעט שהוא נוטל את שכרו. אף שהתוכחה היא מצוה, ההנאה הזאת היא פניה זרה בתוך התוכחה. וזהו פירוש חדש ב'לא תשא עליו חטא', כלומר שלא תתן את החטא רק על עמיתך, וכמתפאר על שאין לך חלק באותו חטא.

החפץ חיים זי"ע מבאר דה"ה ביושב על העגלה עם עוד אנשים המדברים עניינים של מה בכך, ויודע שהם עתידים להכשל בלשה"ה, אל ישב שם כמו צדיק שמפרסם חסידותו. אלא יתעסק בענין אחר. וזש"כ רבינו יונה שיעשה עצמו כמתפלל. ולא יאמר תהילים שבכך מתגאה שהוא תהליםזאגער, מוטב יעשה עצמו כמשלים פרשת העקדה, אף שכבר אמר פרשת העקדה, ולא יאמר פרשת התשובה או פרשת המן, שבזה הוא כבר צדיק הרבה, אלא כמסכן שלא הספיק לומר פרשת העקדה ומשלימה עתה, או יעשה עצמו כאילו הוא צריך להשלים פסוד"ז, בכך קיים 'הצנע לכת' יחד עם התוכחה. וכ"כ באורחות צדיקים שער הבושה.

התפארות בעל הסולם להצניע פנימיותו בפירסום

והנה הנושא הזה הוא ענין דק מאד, כי הרבה פעמים צריך לעשות ממש פעולות הפוכות למען קיום 'הצנע לכת'. וכמו שמסופר על כמה צדיקים. ונזכיר מה שראיתי כתוב על 'בעל הסולם', בתחילה עבד את השי"ת בעיר ורשא, ואנשים התחילו לראות עליו שהוא גברא רבא ואינו כאחד האדם, אינו יושן בלילות וכו', וזה הפריע לו מאד שהפנימיות שלו מתגלה ברבים, מה עשה, עמד בביהמ"ד בורשא ועשה דבר מוזר מאד, קרא בקול גדול 'וכי נדמה לכם שאני בעל תאוה כמותכם, שאתם יושנים כל הלילה על המטה כמו גוי, אני קם ועובד ה' מבעוד לילה, ולא רק בלילה הזאת אלא בכל הלילות...'. הציבור התבלבל מה'בעל גאווה' הזה, וחדלו עוד מלהתפעל מגדולתו...

והרי שלפעמים צריך לפרסם מעשיו כדי לקיים 'הצנע לכת', וצריך להיות חכם מחוכם לזכות לכך.

לא יתבייש בפני המלעיגים אם עבודת השם שלו בהצנע לכת

ראיתי פירוש יקר מאד בספה"ק 'בעש"ט על התורה'. כתב הרמ"א בריש שו"ע או"ח 'ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה'', גם בהצנע לכת ובשכבו על משכבו, ידע שהקב"ה רואה במעשיו. הביאור הפשוט הוא 'גם בהצנע לכת' כשהוא נמצא במקום מוצנע, יתבונן שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ויתבושש ממנו ית'.

אך מרן האלקי הבעש"ט זי"ע ביאר את דברי הרמ"א שאין זו בבא חדשה אלא סיום לראשית דברי הרמ"א, וכך הוא סדר הדברים 'ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' – גם בהצנע לכת'. כי ענין הבושה מלפני המלעיגים עליו שייך בדרך כלל באדם שמתפעל ממה שאנשים דוברים עליו או חושבים עליו, לזאת הזהיר הרמ"א שלא יתפעל כלל ממה שאנשים מדברים או חושבים, כי אתה עובד עכשיו את הבורא כל עולמים יתברך שמו ויתעלה.

ואיך יוכל לקיים זאת, רק ע"י שיעבוד את ה' בהצנע לכת, כי מי שעובד את ה' בפרסום בעיני רבים, ורוצה שיוודע לכל מעלותיו ושבחיו, א"א לבקש ממנו שלא יתבייש מפני המלעיגים, כי כל מעשיו הוא רק למען 'מה יאמרו הבריות'.

וזש"כ הרמ"א 'ולא מתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו...'. איך יזכה לכך? ע"י שיעבוד את ה' גם בהצנע לכת. רק כשלא מעניין אותו מה יאמרו הבריות, אז אפשר להזהירו שלא יתבייש מהמלעיגים. ואח"כ מזהירו עוד הרמ"א שגם בשכבו על משכבו יתנהג בבושה וצניעות.

ילך למקום שאין מכירים אותו ויעשה מה שליבו חפץ בלא פניות

וכן אמר הרה"ק רבי מנחם נחום הרבי הראשון משטפנשט בנו של הרה"ק מרז'ין זי"ע ע"פ דברי הגמ' במס' קדושין דף מ', אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו, ילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ, וכבר כתבו הראשונים שאין זה היתר לעשות כעצת יצרו, אלא כמ"ש בתוס' בשם רבינו תם שע"י שילך לגלות עם בגדים שחורים יכנע יצרו, וא"כ צ"ע מה הכוונה ויעשה מה שלבו חפץ, והרי יצרו מתגבר עליו? וביאר רבי מנחם נחום 'הרואה שיצרו מתגבר עליו' היינו בפניות זרות, יצרו מתגבר עליו שיראה כלפי חוץ את ההתלהבות שלו, 'הגיע הזמן שאנשים ידעו קצת מי אני'. אומרים לו חז"ל, תלבש שחורים, תתכסה כעצת ה'אמרי חיים' הנ"ל, יעשה פעולות לכסות את מדרגותיו. ושם 'יעשה מה שלבו חפץ', יוכל לעסוק בתורה ותפילה בהתלהבות בלי פניות של היצר הרע.

צריך שכל וחכמה גדולה לידע במה טומנין ובאיזה זפת אין טומנין

אך כמובן שזה דבר רגיש מאד, ולא כל אחד יכול להשתולל בזה כדעתו ורצונו. וכבר היה צדיק אחד בפולין שהפליג על המדה בעבודה זאת, ואמר עליו ה'ישמח ישראל' שעליו אמרו חז"ל במשנה 'אין טומנין בזבל...' כי הפליג יתר על המדה לכסות על מעשיו הטובים, וצריך שיהיה לאדם שכל ודעה להשאר בן אדם, גבר בגבורין, ויהיו מעשיו מיוחדים לפני ה', וידע היטב במה טומנין ובמה אין טומנין, אין זו סוגיא פשוטה כלל.

לא היה ליוסף לסלסל בשערו כדי להצניע צדקתו במצרים

וכבר אמר רבי רבי בונים זי"ע על יוסף הצדיק שהיה מסלסל בשערו, כדי להסתיר את צדקותיו וקדושתו המופלגת, וא"כ מדוע גירה בו את הדוב? כי בבוא אדם בין חוטאים ופושעים, אין זה מקום שצריך להסתיר את מעשיו הטובים, רק בהיותו בין סביבה טובה וקדושה, אפשר להטמין מעשיו, אבל במצרים אין טומנין, כי המקום מסוכן מאד. אם יש לך שכנים מירושלים של מעלה, מוטב לך להסתיר מעשיך, כי אינך מסוכן להגרר אחר עושי רשעה, אבל אם יש לו שכנים מת"א של מטה, אדרבה יגלה מעשיו הטובים, שלא להגרר אחרי רשעים.

ספרים החיצונים שחיצוניות המחבר יתרה מפנימיותו

ראיתי ב'דעת תורה' להג"מ רבי ירוחם ממיר צוק"ל בפרשת משפטים ובפרשת כי תשא, קאצקער ציפ', מצאנו בדברי חז"ל שקראו לאיזה ספר מוסר בבינו 'ספרים החיצונים' ואמרו שהקורא בהם אין לו חלק בעולם הבא, וביאר רבי ירוחם כי תוכן הספר היה 'חיצוניות' יותר מ'פנימיות', כלומר שחסר לו למחבר הספר הסתרת מעלותיו, ולכן נקרא הספר 'חיצוני', שאין לו פנימיות נסתרת, ולכן אין לקרוא בו.

וכדרך הצדיקים שנהגו ללמוד בספר שהמחבר היה גדול יותר מהספר. שאם הספר גדול יותר מהמחבר, הרי הוא הפוך מ'הצנע לכת', הוא רוצה שאנשים יחשבו עליו שהוא אוזח באלו המדרגות הטובות, כשבאמת לא נגע ולא פגע. ולכן נקרא 'ספר חיצוני' ואין לקרוא בו חלק לעוה"ב. ה' ישמרנו.

וכתב רבי ירוחם קל וחומר נורא, ומה הקורא בספר כזה אין לו חלק לעוה"ב, כל שכן מי שכל מעשיו לשם כבוד עצמו, ומפרסם מעשיו כלפי חוץ, כי הוא רוצה שיחשיבוהו יותר ממה שהוא באמת. על אחת כמה וכמה.

לייקר את זולתו במחשבה שמצניע לכת בעבודת השם

אמנם גם אם נאמר שיש לנו עוד דרך ארוכה מאד עד שנזכה ל'הצנע לכת' עם אלקיך, עתה בחג הסוכות יש לנו לקחת איתנו לכל הפחות חלק אחד בעבודה זאת. עלינו לדעת כי המדה של 'הצנע לכת' גורמת לאדם להסתכל על כל יהודי בעין טובה ומתפעלת, הרבה יותר ממה שניכר ממעשיו החיצוניים. כי אף אם אתה

עדיין אינך מקיים 'הצנע לכת', עליך לחשוב שהשכנים שלך כן מקיימים 'הצנע לכת', וממילא אין לך לשפוט אנשים לפי ההיכר החיצוני, לפי גודל הזקן ואורך הבגד ועובי הגארטל, אלא גם אם בחיך עוד לא ראיתו מתלהב בעת התפילה, ולא בא מימיו לשיעור תורה, תחשדנו שהוא מקיים 'הצנע לכת'. כי באמת יש לכל יהודי רצונות טובים ונשמה קדושה, ואי אפשר לדעת מעלת כל אחד מישראל.

יותר קרובה נקיות דהצנע לכת אצל הרחוקים מהיראים

כתב הג"מ רבי אליהו דסלר זצוק"ל ב'מכתב לאלהיו' חלק ג' עמוד 115-117, הנה יש הרבה נשמות בישראל, כל אחד כפי דרגתו ושליחותו בעולם נולד בעיר ובמשפחה מיוחדת אשר בחר לו השי"ת כפי דרכו ותפקידו. ועלינו לזכור שלפעמים יש מצוה 'קטנה' של איש מרוחק מאד מתורה ומצוות, שהיא זכה ונקיה הרבה יותר מהמצוות הגדולות של מקיימי המצוות לרוב. ואדברה זה הרבה יותר מצוי שם לקיים 'הצנע לכת', כי השכנים שלהם אינם מחשיבים פעולות טובות, וא"כ כשהוא עושה דבר טוב, הוא כ"כ זך ונקי בענין של הצנע לכת. ואצל השי"ת העיקר הוא הנקיות וטהרת הלב, מכיון שאנו נמצאים בין אנשים המעריכים מאד את הטוב, עלולים אנו להכשל הרבה יותר בפניות זרות, מאותו מרוחק שעשה איזה מצוה ועל ידה הוא ללעג ולקלס בין אחיו ושכניו.

איתחמי לרבי אבהו פנטקקה 'השפל' יצלי ואתי מיטרא

רבי אליהו מביא מעשה נורא מירושלמי תענית פ"א ה"ד¹, היתה שנת בצורת והראו לשמים לרבי אבהו שיש יהודי בשם מוזר פנטקקה יתפלל, ירדו גשמים. ומסופר שם שהוא היה אדם מרוחק מאד, כל עסקו היה בזוהמא וחטא, שאל אותו רבי אבהו, תספר לי איזה דבר טוב שעשית, סיפר לו פנטקקה מעשה שהיה, פעם אחת הכין מקום טמא לחטא, באה בת ישראל ובכתה שבעלה יושב בבית האסורים ומבקשים ממנה סכום גדול כדי לפדותו, אין לה ברירה אלא להרוויח ממון בדרך אסורה, ה' ישמרנו ויצילנו, עמד פנטקקה ומכר את מטתו וברית שלו ושמייכה שלו, ונתן לה את הממון כדי שתלך לפדות את בעלה בכשרות ובקדושה ובטהרה. אמר לו רבי אבהו, כדאי אתה שתתפלל על הגשמים, ואכן התפלל, ונושעו כל בני העיר בזכותו.

פנטקקה אין לו פניות, הכל מזלזלין בו בתכלית הזלזול. כיון שביקש ממנו רבי אבהו לספר לו, סיפר לו, אך לא היתה לו שום פניה זרה, אף אחד מבני העיר לא ישתדך עמו בעבור מצוה זאת, כיון שעשה דבר אחד זך ונקי, האירה אותה המצוה עד לשמי השמים, עד שדורו של רבי אבהו הוצרך לתפילתו כדי שירדו גשמים.

א"כ מה לנו לזלזל באנשים שנמצאים במקום רחוק, משמים הראו לו לרבי אבהו שהאיש המזוהם ביותר, גם יכול להעלות לשמים מצוה זכה ונקיה. ולכן אף אם אין לנו מדת 'הצנע לכת', יכולין אנו להביט בהערכה על כל יהודי, יהיה מי שיהיה, כי למעלה בשמים אין מודדים כלל לפי המשקל והמבחן שלנו, עליונים למטה ותחתונים למעלה, עולם הפוך שהוא ישר. כי למעלה בודקים בעיקר על נקיות וזכות המעשים.

וכאמור שכן צריך להסתכל על כל יהודי, הקרובים והרחוקים, מי יודע באיזה מדרגה הוא נמצא, וממילא כשמציעין לך שידוך, אל תבטל מיד, תחדש את היחס שלך כלפי בני אדם, כל אחד יהא חשוד בעיניך כמי שמקיים 'הצנע לכת עם אלקיך'. וממילא נזכה גם אנחנו לענוה ושפלות הרוח, לא לזלזל כלל בשום יהודי.

¹ איתחמי לרבי אבהו פנטקקה יצלי ואתי מיטרא נחית מיטרא שלח ר' אבהו ואייתיה שא"ל חמר עבין ההוא גברא עביד בכל יום מוגר זנייתה משפר תיטרון מעיל מניהון לבני מטפח ומרקד קדמיהון ומקיש בבבויא קדמיהון. א"ל ומה טיבו עבדת א"ל חד זמן הוה ההוא גברא משפט תיטרון אתא חדא איתא וקמת לה חורי עמודא בכיי' ואמרית ליה מה ליך ואמרה לי בעלה דהויא איתתא חביש ואנא בעיא מיחמי מה מעביד ומפנינה וזבנת ערסי ופרס ערסי ויהבית לה טימיתיה ואמרת לה הא ליך פניי בעליך ולא תיחטיי א"ל כד"י את מצלייא ומתעניא.